

2022-06-01

Till

Hovrätten över Skåne och Blekinge

Rätt tid/AM

Endast per e-post till:

helsingborgs.tingsratt@dom.se

HELSINGBORGS
TINGSRÄTT
Avdelning 2

INKOM: 2022-05-31

MÅLNR: B 108-22

AKTBIL: 362

HOVRÄTTEN ÖVER
SKÅNE OCH BLEKINGE
Rotel 32

INKOM: 2022-06-01

MÅLNR: B 1979-22

AKTBIL: 21

ÖVERKLAGANDE

Klagande:

1. Advokat Ivan Fialdini
FIRMAN advokaterna Fialdini Dahlqvist AB
Sveavägen 17
111 57 Stockholm

2. Advokat Emma Bardosson
FIRMAN advokaterna Fialdini Dahlqvist AB
Sveavägen 17
111 57 Stockholm

3. Eliano Samaha, 940307-1971

Målnummer:

B 108-22

Överklagad dom:

Helsingborgs tingsrätts beslut i ovan mål

Saken:

Ersättning

I egenskap av ombud och offentliga försvarare för **Eliano Samaha** (hädanefter "Samaha") i ovan rubricerat mål får undertecknade överklaga ovan beslut enligt följande.

YRKANDEN

Det yrkas i första hand att Hovrätten över Skåne och Blekinge, med ändring av tingsrättens beslut, tillerkänner undertecknade ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg i ovanstående mål i enlighet med ingivna kostnadsräkningar.

I andra hand yrkar Samaha ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten.

OMSTÄNDIGHETER OCH GRUNDER

Helsingborgs tingsrätt har gjort en felaktig bedömning.

Undertecknade var förordnade som offentliga försvarare av Helsingborgs tingsrätt i ovan rubricerat mål. Då undertecknade har sin verksamhet i Stockholm var det fråga om ett distansförordnande. Målet gällde allvarlig brottslighet inom gängmiljön där brottsmisstankar riktats mot tio personer och EncroChat-konversationer utgjorde en stor del av bevisningen. Utredningen har varit mycket omfattande - förundersökningsprotokollen har varit totalt cirka 9 800 sidor och sidmaterial om cirka 1 800 sidor har gått genomgått. Målet har innehållit ett planeringsmöte, ett förberedelse-sammanträde samt 18 förhandlingsdagar.

Samaha var misstänkt för allvarliga brott - förberedelse till mord, stämpling till mord och grovt vapenbrott - men frikändes från samtliga åtalpunkter. Därtill framställdes ett yrkande om förverkande av två Rolexklockor. Brottsiderna har sträckt sig under relativt långa perioder vad gäller misstanken om förberedelse till mord. De olika delarna av de åtalade gärningarna som lagts de olika tilltalade till last har i stor omfattning gått in i varandra. Sammantaget har det således varit fråga om ett omfattande material som varje försvarare i målet haft skyldighet att vara påläst på. Det har även varit fråga om allvarlig brottslighet där utgången haft stor betydelse för Samaha, såväl personligen som ekonomiskt.

Två andra advokater i målet (advokat Grönvall och advokat Granfelt) som har sin verksamhet i Stockholm begärde ett förhandsbesked avseende ersättning för merkostnader. Som skäl för det positiva förhandsbeskedet anförde tingsrätten att det på grund av *advokaternas särskilda insikt i målet, målets beskaffenhet och betydelsen för den enskilde* förelåg särskilda skäl som föranledde att de merkostnader som uppkom på grund av att verksamheten låg långt ifrån Helsingborg skulle omfattas av rätten till ersättning av staten.

NEDLAGD ARBETSTID

Enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken har en försvarare rätt till skäligen ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättning för arbete ska bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning.

Enligt tingsrätten har undertecknade i mångt och mycket delat på försvararuppdraget. Vidare har tingsrätten huvudsakligen anfört att utgångspunkten för bedömningen är att det inte ska vara annat än marginellt fördyrande med två försvarare för samma tilltalad. Tingsrätten har även anfört att

det förhållandet att två försvarare är förordnade för en och samma tilltalad inte innebär att det föreligger mer än ett uppdrag. Enligt tingsrätten förutsätts försvararna i dessa fall gemensamt fullgöra ett och samma försvararuppdrag inom samma ram och omfattning som gäller för ersättningsgillt arbete i fall där enbart en försvarare är förordnad.

Inledningsvis kan anföras att försvaret, som argument för att tingsrätten skulle förordna en ytterligare försvarare, inte enbart refererade till målets omfattning och komplexitet utan även att det huvudförhandlingsdagar i förevarande mål sannolikt skulle komma att krocka med andra mål där Fialdini var förordnad i samt att en annan försvarare skulle behöva närvara i det fall Fialdini skulle bli sjuk under huvudförhandlingens gång. Notera att målet pågått under coronapandemin, vilket markant ökade risken för sjukfrånvaro i sådan grad att förhandlingen riskerades att ställas in om inte förordnad och påläst försvarare skulle kunna träda in. Enligt dåvarande rekommendationer från Folkhälsomyndigheten krävdes en relativt lång bortavaro för den som insjuknade i corona, inte enbart under symptomtiden.

Försvaret underströk dessutom, flera gånger, att den ytterligare försvararen skulle komma att bli väl inläst på målet. Syftet var just att en ytterligare påläst försvarare skulle kunna tillgodose kravet på en rättvis rättegång med hänsyn till målets omfattning och komplexitet, samt att en ytterligare påläst försvarare skulle möjliggöra att klienten under samtliga huvudförhandlingsdagar skulle få rätten till en rättvis rättegång tillgodosedd genom att biträdas av en påläst försvarare i det fall den redan förordnade försvararen inte kunde närvara.

Dessa argument låg således till grund för försvarets begäran, vilken tingsrätten sedermera biföll. Det torde vara uppenbart att en sådan ordning medför att försvarets totala arbetsinsats är mer omfattande, mer än marginellt, jämfört med om enbart en försvarare är förordnad. I annat fall hade situationen lösts genom sedvanlig substitution, vilket försvaret i begäran uttryckligen framförde inte var möjligt. Det är vidare uppenbart att en ökad arbetsinsats avspeglar sig på försvarets kostnader. När tingsrätten biföll försvarets begäran och förordnade advokat Bardosson som ytterligare försvarare i målet framgick inga ramar för det dubbla försvarets omfattning eller utförande.

Särskilt om Svea hovrätts beslut den 29 november 2013 i mål Ö 3050-13 m.fl.

Av tingsrättens beslut understryks att tingsrätten vid det förberedelsesammanträdet i målet särskilt påminde om att utgångspunkten för bedömningen av ersättningsfrågan är att dubbelt

försvar inte ska vara mer än ytterst marginellt fördyrande. Enligt protokollet från förberedelse-sammanträdet framgår att ordföranden under sammanträdet erinrade om den praxis som gäller för ersättning för två försvarare. I den delen hänvisades till Hovrätten över Skåne och Blekinges beslut den 11 december 2018 mål Ö 3328-18 samt Svea hovrätts beslut den 29 november 2013 i mål Ö 3050-13 m.fl. I dessa mål framgår emellertid inte att ett dubbelt försvararuppdrag på sin höjd ska vara marginellt fördyrande. Vad som explicit framgår av Svea hovrätts beslut är att skäligheten av kostnadsanspråk vid dubbelt försvar ska göras utifrån en samlad bedömning av om försvararnas ersättningsanspråk sammantaget framstår som rimlig utifrån hela försvararuppdragets art och omfattning.

Sett *enbart* till utformningen av Svea hovrätts formulering torde en tolkning av att ett dubbelt försvararuppdrag enbart ska vara marginellt fördyrande kunna göras. För att få en helhetsbild av uttryckets innebörd är det emellertid påkallat med en mer grundlig genomgång av hela avgörandet. I Svea hovrätts mål tillerkändes försvararna, advokaterna Martinsson och Enochson, ersättning för 2 100 respektive 2 096 timmars arbetstid. Advokaterna Martinsson och Enochson var dubbelt förordnade åt målets så kallade huvudman, vilken berördes av så gott som hela målet. Försvararen advokat Cullberg var ensam förordnad åt en tilltalad i målet som rördes av *stora delar av åtalet*, och tillerkändes ersättning för 1 929 timmars arbetstid. En annan försvarare som inte företrädde en tilltalad som omfattades av stora delar av åtalet, advokat Eriksson, tillerkändes ersättning för 1 923 timmars arbete.

Försvararna Martinsson och Enochson tillerkändes i princip ersättning med lika många timmar för sitt arbete som förordnade försvarare åt målets huvudman. Försvararna Cullberg och Eriksson, vilka företrädde varsin tilltalad som inte betraktades som målens "huvudmän", tillerkändes ersättning för arbete med drygt 170 timmar mindre än huvudmannens försvarare. Advokat Cullbergs klient berördes av stora delar av åtalet. Den totala arbetstiden för försvaret åt advokaterna Martinsson och Enochsons klient låg således på 4 196 timmar och Cullbergs klient på 1 929 timmar. Då Cullbergs klient omfattades av stora delar av åtalet görs det gällande att omfattningen av huvudmannens *totala* försvar inte var *mer än dubbelt så stor* som försvaret för Cullbergs klient.

Det anförda innebär att ett dubbelt försvar, i enlighet med den praxis som Helsingborgs tingsrätt refererat till, inte enbart behöver medföra mer än en marginell ökning av försvararkostnaderna. I realiteten *kan* det, vilket Svea hovrätts dom återspeglar, krävas att de båda förordnande

försvvararna arbetar i motsvarande omfattning - skillnaderna på tillerkänd arbetstid mellan advokaterna Martinsson och Enochson var enbart 4 timmar.

I förevarande mål, Helsingborgs tingsrätt mål nr B 108-22, finns emellertid synbara skillnader mellan nedlagt arbetstid vilket förevisas i det följande. Advokat Bardosson har yrkat ersättning för arbete med drygt 10% lägre timmar jämfört med advokat Fialdini. Vad gäller arbete och genomgång av förundersökningen föreligger en skillnad om nästan 100 timmar mellan advokaterna. Dubbel inställelse vid huvudförhandling har enbart skett vid 8 av 18 tillfällen, vilka avsett de för huvudmannen mest väsentliga förhandlingsdagarna, vilket framgår av den av advokaterna Fialdini och Bardosson ingivna hemställan om att förordna den senare som ytterligare försvarare i målet. Det har således inte varit fråga om ett "delat" försvararuppdrag.

Andra dubbla aktörer

Det ska kort erinras om att det inte enbart var försvaret som satt dubbelt under förundersökningens gång och huvudförhandlingen. Åklagarkammaren närvarade genom två representanter. Därtill närvarade två rådmän samt fyra nämndemän, det vill säga såväl en ytterligare rådmän och en ytterligare nämndeman än vanligt. Detta faktum återspeglar såväl målets omfattning som komplexitet, men även betydelsen av att kunna genomföra huvudförhandlingen utan att den skulle tvingas tas om i fall av längre frånvaro.

Just dessa omständigheter tillgodosågs således på motsvarande sätt från försvararsidan genom att två offentliga försvarare förordnades. Därtill är, från försvararsidan i den aspekten, rätten till en rättvis rättegång en väsentlig faktor som bör tillmätas stor betydelse. Denna rättighet gör sig inte lika mycket gällande när det gäller ytterligare åklagare, rådmän eller nämndemän. Med det sagt är det ändå uppenbart att ytterligare åklagare, rådmän och nämndemän får fullt betalt för sitt nedlagda arbete, trots att de ytterligare uppsättningar medför ökade kostnader för staten. En annan ordning för försvarare ter sig, med beaktande av ovan nämnda omständigheter, som ytterst egendomlig.

Advokatetiska regler

En ytterligare aspekt som enbart gäller i förhållande till försvarare är de advokatetiska reglerna som en offentlig försvarare, tillika advokat, är skyldig att förhålla sig till. Enligt 21 kap. 7 §

rättegångsbalken ska en försvarare med nit och omsorg tillvarata den misstänktes rätt och intressen, i syfte att verka för sakens riktiga belysning. Av kapitel 6.1.1 i Vägledande regler om god advokatsed framgår att en advokat, såsom ombud eller biträde i en rättegång, är skyldig att iaktta bland annat vad rättegångsbalken föreskriver. Advokaten ska sätta sig in i saken ordentligt och driva denna med sådan omsorg och på det sätt som god rättsskipning kräver. Enligt kommentarerna till regleringen så framgår det att regleringen bland annat avser att motverka en advokats inställelse i rätten utan att denne är väl förberedd.

I egenskap av offentlig försvarare i förevarande mål har således undertecknade varit skyldiga att iaktta de nu anförda lagarna och reglerna. Det faktumet att två försvarare är förordnade förtar givetvis inte dessa skyldigheter gentemot klienten för någon av försvararna. I det fall en av undertecknade hade varit påläst på målet (ordinarie försvarare), i enlighet med god advokatsed, och den andre inte påläst på det sätt som regleringen föreskriver, skulle således den senare enligt advokatetiska regler ansetts ha brustit i sin skyldighet att förhålla sig till dessa lagar och regler. Detsamma gäller om undertecknade enbart varit pålästa på 50% av materialet vardera. Detta skulle särskilt aktualiseras och strida mot god advokatsed om ordinarie försvarare är sjuk i en del som avhandlas och den andre försvararen därav nödgas närvara i stället, utan att vara så pass påläst som de advokatetiska reglerna föreskriver. Det utgör givetvis inget effektivt försvar. Utifrån Helsingborgs tingsrätts beslut och argumentation framstår det emellertid som att det är en sådan ordning som tingsrätten motsett att försvaret skulle ha förhållit sig till.

I det fall en försvarare är förordnad torde det således innebära, *under samtliga omständigheter*, att försvararen är mycket påläst på målet. De kostnader som detta innebär för den ytterligare försvararen bör således anses skäligen i enlighet med 21 kap. 10 § rättegångsbalken, trots att det uppenbarligen medför mer än en marginell ökning av försvararkostnaden. Här vill undertecknade erinra hovrätten om argumentationen i Svea hovrätts beslut den 29 november 2013 i mål Ö 3050-13 m.fl. då Eliano Samaha i förevarande ansågs vara en av de drivande huvudmännen i den så kallade "Norrköpingsligan".

MERKOSTNADER

Av 21 kap. 10 § fjärde stycket rättegångsbalken framgår att ersättning för merkostnader för tidsspillan och utlägg som uppstår på grund av att en försvarare har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen enbart ska ersättas om det föreligger *särskilda skäl*. I SvJT 1978 ref. s. 58 framgår att det vid skälighetsbedömningen av merkostnaderna i första hand ska tas hänsyn till sakens beskaffenhet och betydelsen för den tilltalade av att erhålla, den av denne, begärda försvararen.

Den misstänkte eller den föreslagne försvararen kan begära ett förhandsbesked beträffande frågan huruvida de merkostnader som uppkommer på grund av avståndet omfattas av rätten till ersättning eller inte. Denna möjlighet innebär emellertid inte att det föreligger ett krav på att förhandsbesked ska begäras och lämnas för att en försvarare ska få sina merkostnader av aktuellt natur ersatta. Ersatta merkostnader kan anses skäligt exempelvis när försvararen är väl insatt i ärendet eller om det på orten inte finns någon eventuell försvarare med särskilda kunskaper på det aktuella området. Det kan även anses skäligt om avståndet innebär att kostnaderna ökar, men där omständigheter i övrigt medför att kostnader för försvaret inte blir *avsevärt högre* än en försvarare på närmare avstånd (se prop. 2008/09:232 s. 31 f.). Även sakens beskaffenhet eller målets speciella karaktär kan motivera att merkostnader ersätts (se NJA 2019 s. 271).

I NJA 2011 s. 291 kom två försvarare in med varsin förhandsbeskedsbegäran vid två olika tillfällen under processen, men enbart en av försvararna fick ett positivt förhandsbesked. De tilltalade var åtalade för att gemensamt och i samförstånd med andra ha genomfört den aktuella gärningen, vilket enligt Högsta domstolen (HD) innebar att det förelåg motstridiga intressen mellan de tilltalade. Enligt HD kunde det inte godtas att en av de tilltalade blev sämre ställd enbart på grund av att dennes nya försvarare inte begärde ett förhandsbesked i samband med att han förordnades, varefter HD ändrade hovrättens beslut.

I förevarande fall har avståndet visserligen föranlett tidsspillan och utlägg i större omfattning än en försvarare på närmare avstånd, men med hänsyn till omständigheterna i övrigt har avståndet inte medfört att kostnaderna för försvaret blivit *avsevärt högre*, särskilt med beaktande av de kostnader en lokal försvarare hade medfört. Till skillnad från lokala försvarare har undertecknade närvarat via videolänk under flera förhandlingsdagar. Undertecknade har därav i princip uteslutande haft kontakt med Samaha per telefon och inte genom fysiska besök. Dessa avgränsningar innebär att

åtgärderna varken medfört tidsspillan eller utlägg, och förhindrat ökade kostnader. Därtill vill undertecknade att hovrätten särskilt noterar att samtliga lokala försvarare i förevarande mål fick mer ersättning i tidsspillan än undertecknade – som dessutom har sin advokatverksamhet på annan ort. Att undertecknade i vart fall inte fick motsvarande ersättning för tidsspillan som de lokala försvarsadvokaterna framstår som anmärkningsvärt. Undertecknade ber därför hovrätten att särskilt granska tingsrättens beslut just i denna fråga.

Precis som framgått ovan gav Helsingborgs tingsrätt positiva förhandsbesked till andra försvarare i målet, vilket motiverades med *advokaternas särskilda insikt i målet, målets beskaffenhet och betydelsen för den enskilde*. Såväl advokaterna Granfelts som Grönvalls klienter åtalades för förberedelse till mord, stämpling till mord och grovt vapenbrott. Någon skillnad från vad tilltalad Samaha var åtalad för föreligger således inte. Den skillnad som föreligger är att Samaha även var föremål för yrkande om utvidgat förverkande avseende två Rolexklockor. Någon skillnad vad gäller *målets beskaffenhet*, som bör föranleda att Grönvall och Granfelt beviljas ersättning för merkostnader men inte undertecknade, föreligger således inte.

Det nu anförda förhåller sig även till *betydelsen för den enskilde* – i det fall misstankarna avser allvarlig brottslighet är givetvis betydelsen för den enskilde, särskilt betydelsen att representeras av just den begärda advokaten, märkbart större. Yrkandet om det utvidgade förverkandet är något som också bör påverka betydelsen för den enskilde. Då målet rimligen varit av samma beskaffenhet, eller rimligen av större vikt med hänsyn till yrkandet om utvidgat förverkande, har *målets beskaffenhet och betydelsen för den enskilde* rimligtvis varit i vart fall av samma grad i förhållande till Samaha, Granfelts klient samt Grönvalls klient. Det bör således inte, utan belägg, kunna påstås att det för Samaha varit av mindre betydelse än för övriga åtalade att ha en viss önskad försvarare. I sin tur innebär det att undertecknade bör ha rätt, på grund av särskilda skäl, till ersättning för merkostnader som uppkommer på grund av distansförordnandet.

Tingsrättens anmärkningsvärda bedömning kring ersättning för merkostnader framgår tydligt vid en genomgång av ersättningen till advokaterna Granfelt och Rådström, vilka båda varit dubbelt förordnade för en och samma tilltalad. Advokat Granfelt erhöll ett positivt förhandsbesked, men tingsrätten ersatte inte advokat Rådström för sina merkostnader i andra fall än när Rådström företrätt klienten i stället för advokat Granfelt. Advokaterna Granfelt och Rådström har försvarat samma klient – rimligen bör *målets beskaffenhet och betydelsen för den enskilde* vara densamma för

båda advokaterna när de försvarar samma klient. Den ordning som tingsrätten tillämpat har snarare liknat en ordning som innebär substitution och inte ett dubbelt förordnande – som därigenom strider mot god advokatsed.

Slutligen är en jämförelse med det ovan refererade NJA 2011 s. 291 på sin plats. Samaha har varit åtalad för samma brottslighet som advokaterna Granfelts och Grönvalls klienter. Med den rättstillämpning som tingsrätten har gjort har Samaha, i enlighet med praxis, ställts i ett sämre läge enbart på grund av att inget förhandsbesked blivit begärt. Samaha har nu de facto blivit sämre ställd genom att han själv måste ersätta sin försvarare för eventuella merkostnader trots det faktum att han genom tingsrättens dom frikändes på samtliga punkter och förverkandeyrkandet ogillades.

Såvida det inte skett drastiska förändringar i målets beskaffenhet och betydelsen för den enskilda görs det gällande att domstolen inte ska kunna göra olika bedömningar från en försvarare till en annan när båda försvararna har sin verksamhet i samma stad och brottsmisstankarna är likartade. Några sådana förändringar har inte skett i förevarande mål under processens gång. De särskilda skäl som förelåg vid förhandsbeskeden har varit oberoende av om förhandsbesked begärts eller inte, och skälen har förelegat alltigenom hela målet utan vidare förändring.

I förevarande mål har det avgörande inte varit förekomsten av särskilda skäl – *utan förekomsten av förhandsbesked*. Syftet med ett förhandsbesked bör inte vara annat än att ge trygghet i osäkra situationer, men saknar betydelse när särskilda skäl uppenbarligen föreligger. Då andra försvarare erhållit ett positivt förhandsbesked, som har sin verksamhet på samma ort som undertecknade och företrätt klienter som stått åtalade för likartad brottslighet som Samaha, har det inte funnits anledning att ifrågasätta förekomsten av särskilda skäl även för undertecknade. Faktumet att särskilda skäl förelåg bekräftades av Helsingborgs tingsrätt när de meddelade positiva förhandsbesked till advokaterna Granfelt och Grönvall. Även undertecknade bör således ha rätt till ersättning för merkostnader som uppkommit på grund av distansförordnandet.

KLIENTENS RÄTTEGÅNGSKOSTNADER

Som framgått ovan yrkar Samaha, i andra hand, ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten. Enligt 21 kap. 10 § femte stycket rättegångsbalken får en offentlig försvarare förbehålla sig att ta emot skälig ersättning för de merkostnader som inte ersätts av allmänna medel på grund av att försvararen har sin verksamhet långt ifrån domstolsorten. I det fallet blir försvarets

merkostnader rimligtvis klientens rättegångskostnader. Av 31 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken framgår att rätten kan besluta att den tilltalade ska få ersättning för sina kostnader för försvarare om den tilltalade frikänns i ett mål, förutsatt att kostnaderna varit skäligen motiverade för att den tilltalade skulle kunna ta tillvara sin rätt. Enligt förarbetena bör utgångspunkten vara att den som frikänns för brott i görligaste mån ska hållas skadelös för de kostnader som varit nödvändiga för att ta tillvara dennes rätt (se prop. 1972:4 s. 269).

Om den tilltalade i stället döms för brottet är huvudregeln att den tilltalade ska ersätta staten för försvararkostnaden, 31 kap. 1 § rättegångsbalken. Ser man till regleringen i tvistemål ska den part som tappar målet i regel, enligt 18 kap. 1 § rättegångsbalken, ersätta motparten för dennes rättegångskostnad. Lagstiftaren har således ansett att det är rimligt att samma regler ska gälla i brottmål som i tvistemål (se SvJT 1987 s. 63).

I förevarande mål är det staten genom Åklagarmyndigheten som är den tappade parten då Samaha frikändes från samtliga åtalpunkter och yrkandet om utvidgat förverkande ogillades. Samaha bör därför rätteligen ha rätt till sina rättegångskostnader. Den i förarbetena föreskrivna ordningen, att den som frikänns i görligaste mån ska hållas skadelös för de kostnader som varit nödvändiga för att ta tillvara dennes rätt, bör upprätthållas i förevarande mål. Samaha skall därmed hållas skadelös genom att staten ersätter honom för de rättegångskostnader han haft i målet. Hovrätten bör således, i andra hand, ändra tingsrättens beslut och ersätta Samaha för sina rättegångskostnader.

Stockholm dag som ovan

Ivan Fialdini

Emma Bardosson